

Производство на втлъстен черен дроб в България

СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ

„ИнтелиАгро“
Николай Вълканов
2023

Проучването е изготвено по поръчка на СНЦ „Кажич“

Въведение

„Фоа гра“, или втлъстен черен дроб, е хранителен продукт, който се добива чрез принудително хранене – т. нар. „гушене“, което цели угояването на патици и гъски по начин, който води до омазняване на черния им дроб. Историята на тази практика може да се проследи до древен Египет¹. Тя е базирана на откритието, че много прелетни водоплаващи натрупват мазнини в черния дроб по време на подготовката си за миграция. Традиционно за производството на втлъстен черен дроб са били използвани гъски, но по финансови причини през втората половина на XX век масово се преминава към отглеждането на патици. За угояване се използват хибриди между мускусната патица (*Cairina moschata*) и пекинската патица (*Anas platyrhynchos*). Тези хибриди, наречени мюлари (Mulard), са стерилни, не могат да се размножават и не могат да летят.

Фоа гра е особено популярен във френската кухня, но в Унгария също се счита за част от местната кулинарна култура². Продуктът, е дефиниран в европейското и френското законодателство. Регламент №543/2008 на ЕК определя минимално тегло за черния дроб на принудително угоявани гъски на 400 гр. нето, а на патици – 300 гр. нето (чл.1, т.3). Френският декрет №99-999 от 1993 г. дефинира различните типове продукти с foie gras като в последната си редакция включва 14 различни продукта: от цял черен дроб (“Foie gras d'oise entier”) до парфета и мусове с различно съдържание на черен дроб³.

Бизнесът с угояване на патици и гъски за фоа гра генерира над USD1 млрд. приходи за производителите в световен мащаб. Те идват не само от втлъстения черен дроб, но и от останалите части на птиците – различни видове разфасовки (най-известна, от които е патешкото „магре“ – или гърди, но също и бутчета – „конфи“ и др.), субпродукти (сърца, воденички и пр.). Голяма част от производството задоволява вътрешното потребление в трите държави основни консуматори – Франция, Белгия и Испания, които са и основни играчи на международния пазар. Търсене за продукта има и в други държави, като Швейцария, Обединеното кралство, Люксембург, а извън Европа основен вносител е Япония.

Глобалната търговия със суров втлъстен черен дроб се оценява на USD 71 млн. към 2018 по данни на ИТС, като в следващите години тя спада и търпи относително големи промени заради пандемията от високопатогенна инфлуенца тип А по птиците (птичи грип), която доведе до унищожението на милиони домашни птици в Европа. Към 2022 г. международната търговия на суров втлъстен черен дроб се оценява на USD 43,6 млн., като данните показват, че стойността на износа расте заради намаленото предлагане.

¹ McGee 2004, p. 167

² <https://www.eurofoiegras.com/en/the-foie-gras/>

³ <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGITEXT000006082509>

Тези данни не включват преработените продукти от черния дроб като пастети и др., които генерират допълнителна стойност от USD60-70 млн. годишно.

Между 80-82% от международния пазар на втлъстен черен дроб се формира от дроб от патици, а останалата част от дроб от гъски. България традиционно е в Топ 3 на износителите на суров дроб от патици, заедно с Франция и Унгария, като през 2022 г. страната ни е износител №1 в света с 495 тона продукция на стойност USD 13,2 млн.

Международния пазар на втлъстен черен дроб се влияе от редица фактори като: потребителските навици в традиционните страни-консуматори и развитието на нови пазари; повишената осведоменост и осъзнаване на потребителите за противоречивите практики при отглеждането и храненето на животните; глобалните пандемии от птичи грип; регулаторната среда (нормативната рамка за отглеждането на животни по хуманен начин търпи постоянно развитие, вкл. под засилващ се публичен натиск). През следващите години очакваме производството да се влияе най-вече от глобалните пандемии от птичи грип и публичния натиск за хуманно отношение към животните.

Към днешна дата отглеждането на патици и гъски за принудително угояване се практикува в пет държави от ЕС – Белгия, България, Испания, Унгария и Франция. Интересите на производителите се представляват от местни асоциации, които на европейско ниво имат свое обединение, наречено [Euro Foie Gras](#).

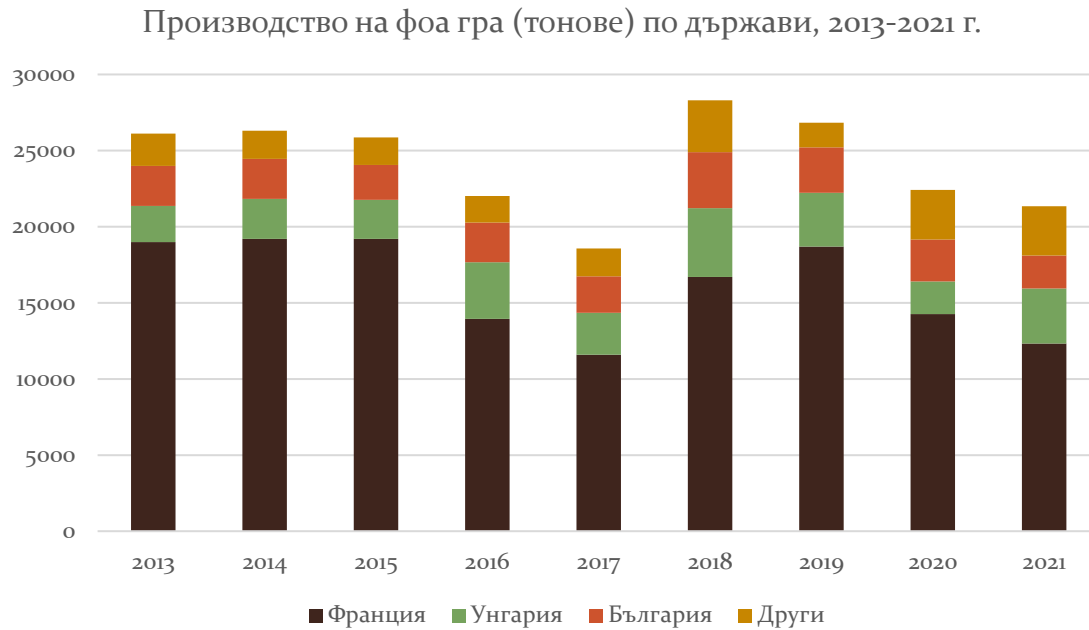
В България интересите на брашна са представлявани от Българска Асоциация Водоплаващи.

Глобално производство и пазар

За производството на фoa гра се отглеждат между 30-45 млн. птици годишно, от които средно се добиват 24 хил. тона продукция на база на данни от последното десетилетие. Традиционно най-голям дял в производството се пада на Франция – между 50-70% в зависимост от годината, второ място заема Унгария с 10-17% дял, следвана от България – 10-13%. По-малки производители са Белгия, Испания, Канада, Китай и САЩ.

Колебанията в производството през отделни години се дължат основно на пандемии от птичи грип, при които се налага унищожението на голям брой птици. Друг фактор за понижение на производството специално във Франция е въведеното изискване за отглеждане на патиците в колективни, вместо в индивидуални клетки.

Фигура 1:

Източник: Statista

Международната търговия на втлъстен черен дроб се движи най-вече от кулинарните навици в Европа. Франция е най-големият консуматор на фоа гра с 280 грама/глава от населението на година, следвана от Белгия – 105 гр./глава и Испания – 80 гр./глава⁴.

Всяка година Франция внася между 400-900 тона суров втлъстен черен дроб от патици и между 80-180 тона втлъстен черен дроб от гъски по данни на ИТС, като общата стойност на вноса достига USD 16,6 млн. през 2022 година. Испания и Белгия внасят по около 300 тона на година, като следва да се отбележи, че и Франция и Белгия намаляват количеството внесен суров дроб наполовина през последните пет години. Друг традиционно голям вносител е Швейцария с 80-100 тона на година. Като развиващ се пазар трябва да се отбележи Румъния, която няма собствено производство, а през последните пет години е увеличила вноса от 14 на 30 тона, въпреки дефицита на продукта и повишената му цена.

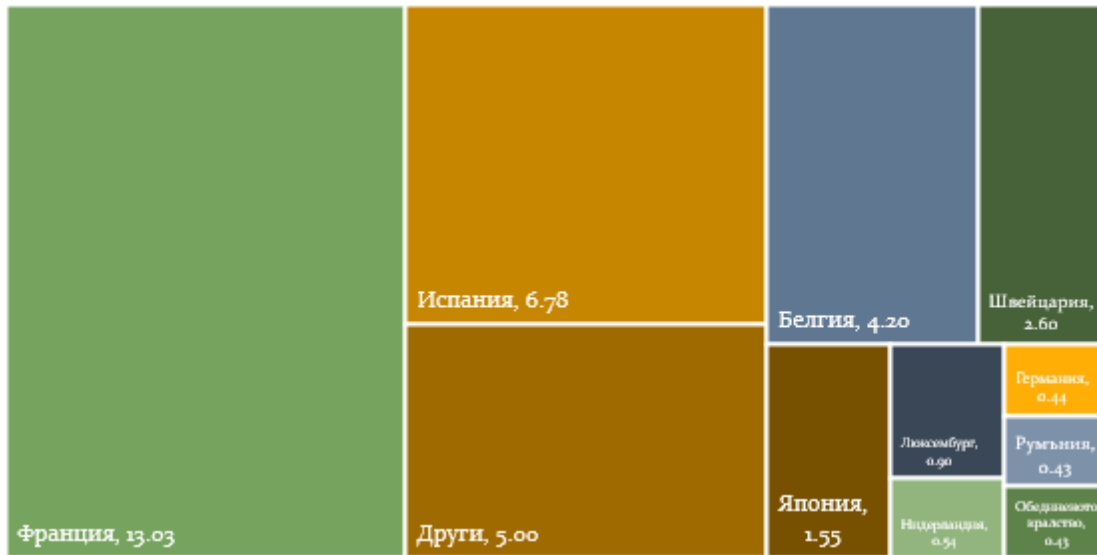
В десетката на най-големите вносители на втлъстен черен дроб от патици влизат и Япония, Люксембург, Нидерландия, Германия и Обединеното кралство.

По стойност на вноса пазарните дялове към 2022 г. се разпределят както следва: Франция 38% от вноса, Испания – 20%, Белгия – 12%, Швейцария – 7%, Япония – 5% и т.н.

⁴ <https://www.eurofoiegras.com/en/who-we-are/>

Фигура 2:

Най-големи вносители на втлъстен черен дроб в света през 2022 г.
(USD, млн.)

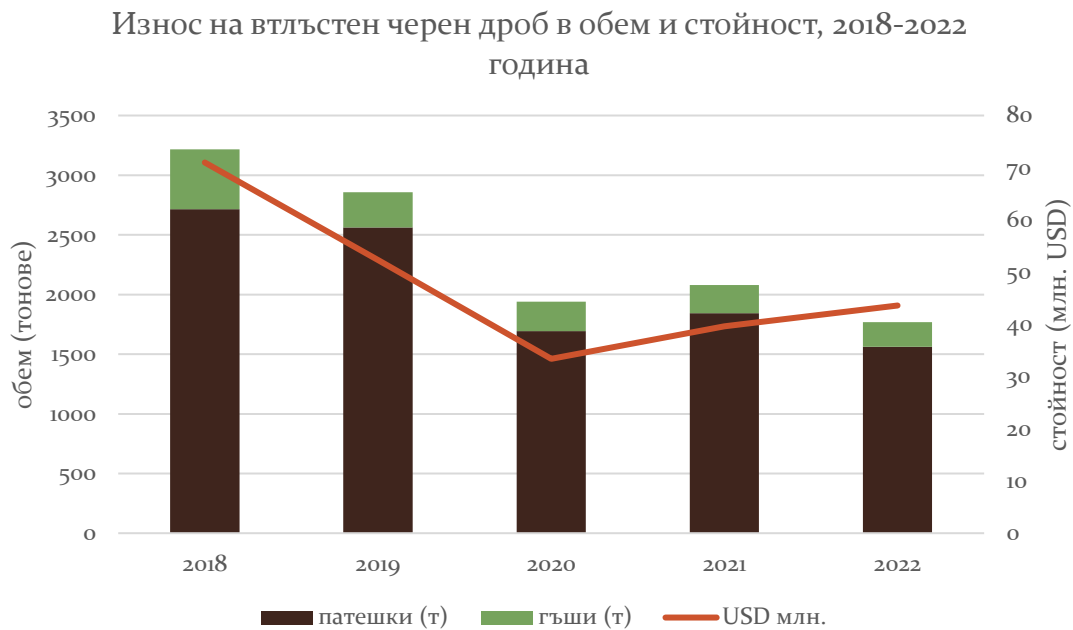

Източник: ИТС

Предлагането на международния пазар се влияе най-вече от пандемии от птичи грип, които в някои години силно засягат популацията на водоплаващите в Европа. Международната търговия се оценява на 2-3,000 тона през последните пет години, като 82% е патешки дроб, а останалата част – гъши. Стойността на пазара варира между USD 30-70 млн.

Международния пазар на фoa гра е разпределен между три основни износителя – България, Унгария и Франция, които държат 85% дял от стойността му през последните пет години (2018-2022 г.). Впечатление прави, че докато делът на Франция и Унгария плавно спада, този на България нараства и през 2022 г. страната ни държи първо място по износ с USD 13,2 млн.

Фигура 3:

Източник: ИТС

Фигура 4:

Пазарен дял, (патешки дроб, 2018 г.)

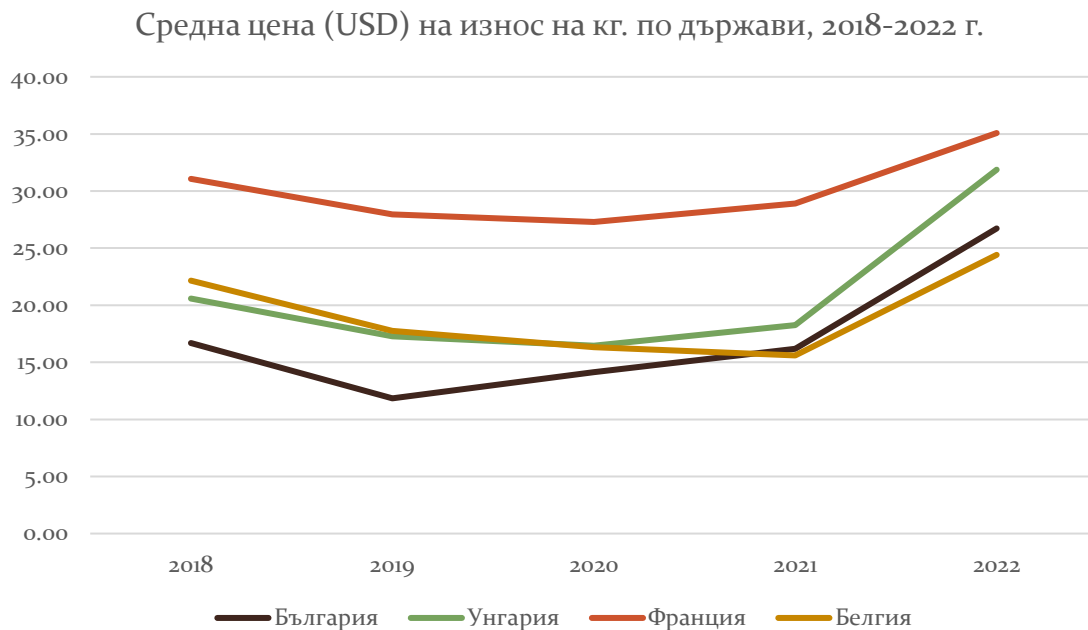
Пазарен дял, (патешки дроб, 2022 г.)

Източник: собствени изчисления на база данни от ИТС

Средната цена на килограм суров втлъстен черен дроб се движи в широк диапазон през годините и между отделните държави, но със сближаването на производствените разходи и свиването на производството тези различия намаляват. Към 2022 г. се наблюдава по-голямо сближаване на цените между отделните държави износители и те вече се движат между USD25-35/кг., което се дължи както на кризата в производството породена от поредната вълна птичи грип, така и на повишените цени на фуража.

Фигура: 5

Източник: ИТС

Производство в България

България произвежда фoa гра от 60-те години на XX век⁵. Въпреки това продуктът остава по-скоро екзотичен и непознат за българския пазар⁶, а производството е експортно ориентирано.

⁵ Научно становище относно промяната на Регламент (ЕО) №543/2008 на ЕК за минимално тегло на черния дроб за производството на втлъстен черен дроб (foie gras) от гъски и патици. МЗХ. Център за оценка на риска по хранителната верига.

⁶ Според проучване на Сова Харис от 2023 г. над половината от анкетираните (56%) никога не са опитвали фoa гра, 7% са опитвали само веднъж, 11% консумират рядко, 2% често, а близо една четвърт от анкетираните не знаят какво е фoa гра.

Към средата на 2023 г. с отглеждането на патици се занимават около 70 предприятия с над 100 животновъдни обекта, а 8 са специализираните кланици по данни на БАБХ⁷. Стопанствата са концентрирани в девет области на страната: Бургас, Варна, Добрич, Ловеч, Пазарджик, Пловдив, Сливен, Стара Загора и Ямбол. Производството (без преработка) е генерирало 161 млн. лв. приходи от продажби през 2021 г. и 8,6 млн. печалба. Справката с фирмените отчети за периода 2017-2021 г. на стопанствата, отглеждащи патици чрез асистирано хранене, показват динамика на приходите от продажби в порядъка между 130 и 160 млн. лв. на година. Кумулативната печалба през годините се движи между 9 и 20 млн. лв., като през 2020 г. секторът е на загуба. За периода 2016-2021 г. на сектора са изплатени 7,85 млн. лева помощи за унищожени птици поради зараза с високопатогенна инфлуенца А, или около 8-9% от общите приходи на компаниите за периода⁸. Динамиката на пряко заетите с отглеждането на животните е между 1000-1200 души на година. Този брой вероятно е малко по-висок, тъй като данните за регистрираните наети в някои стопанства не отговаря (изглежда занижен) на средния брой работници, необходими за отглеждането на съответния брой птици, които се отглеждат в стопанството. Предположението се потвърждава и от съдебната практика последните няколко години, която установява нарушения, свързани с трудовото законодателство във ферми, отглеждащи патици за втлъстен черен дроб. По данни от отчетите на компаниите в сектора средната работна заплата за 2021 г. е била около 980 лв. на месец, което се равнява на 64% от средната заплата за страната през годината и 90% от средната заплата за сектор „Селско, горско и рибно стопанство“.

Ако към горните числа се добавят и заетите в преработката, броят на работниците в сектора може да достигне до 1800 души общо в страната.

България произвежда по около 2600 тона втлъстен черен дроб от патици средногодишно през последните десет години, показват данни на официалната статистика, като колебанията са много големи.

⁷ <https://bfsa.egov.bg/wps/portal/bfsa-web/registers>

⁸ Решение РД 11-321/28.02.2022 г. на изпълнителния директор на БАБХ.

Фигура 6:

Източник: Statista, МЗХ

Фигура 7:

Източник: БАБХ, Търговски регистър, собствени изчисления

Отглеждането на патици е експортно ориентиран бизнес. Въпреки че представлява относително малък дял от птицевъдството (ок. 10% от закланите птици и 19% от кланичното тегло), то генерира близо 70% от приходите от износ на подотрасъла.

Както суровия черен дроб, така и приготвения или консервиран черен дроб отиват почти изцяло за Франция, Белгия и Испания. Това са и основните дестинации за останалите продуктови групи като пресни, охладени и замразени разфасовки.

Страната ни държи 20% пазарен дял в износа на суров патешки дроб, 15% на замразени разфасовки и дреболии, и 12% от износа на пресни или охладени разфасовки и дреболии към 2021 година.

Таблица 2: Износ от България на патешко месо и продукти (хил. USD)*

код	Наименование на стоката	2018	2019	2020	2021	2022
020741	Пресни или охладени цели патици	8	71	313	1773	1983
020742	Замразени цели патици	1297	1536	2643	2406	3559
020743	Втлъстен черен дроб от патици	13908	9533	5462	6598	13241
020744	Пресни или охладени разфасовки и вътрешности (без дроб)	19968	18486	15464	17389	24319
020745	Замразени разфасовки и дреболии (без дроб)	74790	41978	34370	57304	107860
16022010	Приготвен или консервиран черен дроб от патици и гъски	10707	8131	8836	10476	14177

Източник: ИТС

* Данните включват и продукция от стопанства, които се занимават с отглеждане на патици само за месо

Хуманно отглеждане и противоречия

Принудителното, или т. нар. асистирано хранене, което се практикува при угояването на птиците, отглеждани за добиването на втлъстен черен дроб, отдавна е във фокуса на различни правозащитни организации.

Отглеждането на животните протича най-общо в следните фази:

1. Фаза на отглеждане – от излюпването до края на растежа на водоплаващите и в зависимост от вида отнема между 10-15 седмици. През този период птиците се хранят самостоятелно и достигат тегло ок. 4 кг.
2. Фаза на угояване (т.нар. „гушене“) – продължава около две седмици, през които животните се отглеждат на закрито в клетки и чрез дълги тръби храната се вкарва

директно в хранопровода на птиците два пъти дневно. През този период птиците наддават живо тегло на близо 50%, а черният им дроб нараства 7-8 пъти.

Има редица изследвания, които проучват ефектите от начина на отглеждане и хранене върху птиците и тяхното благосъстояние, и които повдигат редица критики от страна на правозащитните организации на животните. Настоящото проучване няма за цел да представя техните резултати в подробности, като единствено ще засегнем най-общите специфики, до които принудителното угояване води: поведенчески отклонения, чернодробна стеатоза, термичен стрес, наранявания, куцота, заболявания на дихателните и храносмилателните пътища и като цяло по-високи нива на смъртност (2-5% във фазата на угояване⁹). От гледна точка на условията на отглеждане, в периода на асистирано хранене основните критики са свързани с: високата гъстота на отглеждане, липсата на достъп до вода за къпане и постеля.

Може би най-красноречивото изследване върху нехуманните аспекти на производството на фoa гра е *The Welfare Aspects Of Ducks During Foie Gras Production*¹⁰ („Благосъстоянието на патиците по време на производството на гъши дроб“) от проф. Доналд Брум и доктор Ирен Рохлиц от университет Кеймбридж в Обединеното кралство. В него, между другото, се посочва, че патиците и гъските, отглеждани за производство на фoa гра, са единствените животни от индустриалното животновъдство, на които не се позволява да използват своите основни биологични механизми за регулиране на приетата от тях храна. Тъй като патиците мюлари не са прелетни птици, при нормално развъждане черният им дроб не се увеличава значително. Но в края на периода на принудително хранене техният черен дроб е 7 до 10 пъти по-голям от нормалното – средното му тегло е 550 до 700 гр., а съдържанието на мазнини 55,8 %. В резултат на принудителното хранене се явяват патологии като стеатоза и други изменения на черния дроб.

Всичко това поставя под въпрос бъдещето развитие на сектора. В редица държави по света производството на фoa гра е забранено. Такива държави са Австралия, Аржентина, Австрия (повечето кантони), Германия, Дания, Израел, Индия, Ирландия, Италия (повечето провинции), Люксембург, Нидерландия, Норвегия, Обединеното кралство, Полша, Турция, Финландия, Чехия, Швеция, Швейцария (повечето кантони). През 2014 г. Индия стана първата държава в света, която забрани вноса на фoa гра¹¹. В Калифорния важи забрана за продажбата на фoa гра в магазини и ресторанти от 2012, но със съдебно решение от 2020 г. е възможно покупката за лични нужди, ако е направена извън щата (напр. по интернет или от супермаркет в съседен

⁹ <https://spca.bc.ca/wp-content/uploads/foie-gras-scientific-report.pdf>

¹⁰

<http://www.uecbv.eu/UECBV/documents/PointnaBroomWelfareducksfoiegrasCDG10075.pdf>

¹¹ <https://www.ndtv.com/india-news/india-bans-foie-gras-583933>

щат)¹². След няколкогодишно обсъждане Обединеното кралство се отказва от идеята за забрана на вноса¹³. Въпреки това противоречията остават, като крал Чарз III разпореди да не се сервира фoa гра в кралските резиденции¹⁴.

В Германия е забранено “да се храни животно принудително, освен ако това се налага по здравословни причини” - § 3 , т. 9. В Италия с чл. 2 от Декрета от 26.03.2001 № 146 за транспониране на Директива 98/58/ЕО относно закрилата на животните в стопанствата е предвидено, че “Собственикът, гледачът или пазачът трябва: а) да взема адекватни мерки да осигури благосъстоянието на животните си и да гарантира, че не им се причинява излишна болка, страдание или нараняване”. В Норвегия е въведена изрично конкретна норма - § 24 от Закон за хуманното отношение към животните от 10.07.2009г., която предвижда, че “Лице, отглеждащо животни, трябва да осигури на животното добър надзор, грижа, включително и да предостави: храна, и вода с добро качество, да задоволи нуждите от хранителни вещества на животното и течности, да стимулира добро здраве и благосъстояние. Животните не трябва да бъдат хранени или поени насила, освен ако това се прави по здравословни причини”. Налице са и множество други подобни забрани в чуждите законодателства. Дори в някои части на Белгия (последната ферма за гушене във Фландрия беше закрыта в началото на 2023 г.¹⁵) и Франция, съществуват такива забрани.

На наднационално ниво е налице забрана с чл. 14 от Директива 98/58/ЕО на Съвета, който гласи: “Животните трябва да бъдат хранени съгласно пълноценна диета, която да е подходяща за тяхната възраст и животинския вид, и която да им се дава в достатъчно количество, за да ги поддържа в добро здраве и да задоволява техните хранителни нужди. Никое животно не трябва да бъде хранено или поено по начин, нито пък съответната храна или течност да съдържат субстанции, които могат да предизвикат ненужно страдание или нараняване.” В България не е транспонирана тази и разпоредба, защото с чл. 24 от Препоръка за мускусните патици на Съвета на Европа от 1999 г. се позволява на страните, които при заварено положение са произвеждали фoa гра, да продължат да го правят, при условие, че насърчават проучванията за алтернативни методи за производство, които не включват “гушене”.

Тези доброволни ограничения в редица държави могат да се разглеждат като позитив за страните-производителки (като България), защото циментират бизнеса и намаляват конкуренцията. Същевременно обаче пазарния натиск се увеличава с приемането на доброволни ограничения от страна на някои частни компании. През 2013 г. Amazon се съгласява да спре продажбата на фoa гра в Обединеното кралство, както и в Калифорния по-късно. Британският Waitrose продава алтернативен продукт,

¹² <https://www.theguardian.com/us-news/2022/may/07/california-foie-gras-bans-partly-lifted>

¹³ <https://www.politico.eu/article/uk-fur-foie-gras-import-ban/>

¹⁴ <https://www.bbc.com/news/uk-63676759>

¹⁵ <https://www.euractiv.com/section/agriculture-food/news/belgian-region-ends-force-feeding-as-last-foie-gras-farm-closes/>

който е произведен по „хуманен“ начин. Други вериги магазини и ресторанти също отказват да продават продукта, но това не го прави неоткриваем в търговската мрежа.

В този дух през 2017-2018 г. неправителствената организация GAIA започва кампания за промяна на Регламент (ЕО) 543/2008 в частта му, отнасяща се до минималното тегло на черния дроб при патици и гъски.

Някои производители търсят активно алтернативи на асистираното хранене. Така например, испанският фермер Eduardo de Sousa произвежда фoa гра без да използва гушене, а като храни птиците изобилно и разнообразно (жълъди, смокини, различни билки). При подобни условия, разбира се, дробът не може да нарасне толкова, колкото при асистираното хранене, а цената му е в пъти по-висока.

Повечето традиционни производители на фoa гра се стараят да въвеждат допълнителни стандарти, надхвърлящи минималните изисквания за отглеждане на птиците, така че да задоволят поне отчасти критиците. Френската браншова организация CIFOG стартира “Palmi G confiance” инициатива, която цели да гарантира, че производителите следват добри практики по отношение хуманното отношение към животните и биосигурността. Животновъдите се ангажират на доброволни начала да имат независим орган, който да следи за правилното прилагане на Европейската харта за производство на угоени водоплаващи. Унгарският съвет по птицевъдство приема Кодекс на добрите практики при угояването на водоплаващи през 2011 година. Кодексът е по-амбициозен от действащото в страната законодателство и определя правила за различните етапи на хранене и настаняване на животните. Присъединяването към кодекса е доброволно. В Белгия хуманното отношение към животните във фермите и във всеки етап от отглеждането се извършва съгласно подробна таблица за оценка (размер на колективните клетки, стандарти относно обучението на персонала, оборудване, осветление, храна и вода), разработена на основата на Кралски указ, чиято последна актуализация е от 2010 година¹⁶. Въвеждането на определени подобрения в начина на отглеждане на птиците, обаче, едва ли ще го направи по-хуманно, като се има предвид прилаганата технология на принудително хранене.

На този фон производството в България изглежда изостава в поемането на допълнителни ангажименти по отношение на благосъстоянието на животните. С подобно заключение излиза и Центърът за оценка на риска по агрохранителната верига към Министерство на земеделието през 2018 г., като в доклада му се казва следното:

„Настоящата система на производство на втлъстен дроб отговаря на 3 от общо 12-те критерия, описани в Welfare Quality® project, и не отговаря на нито един от посочените там принципи. България като държава, ратифицирала Европейската

¹⁶ <https://www.eurofoiegras.com/en/who-we-are/>

Конвенция ETS № 87 за защита на животните, следва да ги въведе в националното си законодателство, а именно:

- Препоръки за мускусни патици и хибриди от мускусни и домашни патици (приети 22 Юни 1999),
- Препоръки за домашни гъски (приети 22 Юни 1999),
- Препоръки за домашни патици (приети 22 Юни 1999),

3. Да се усъвършенстват и прилагат „добри практики“ при отглеждане на водоплаващи за добив на втлъстен черен дроб с конкретни изисквания и техники на асистирано принудително хранене, намаляващи дискомфорта им през този етап от производство и опазване на благосъстоянието на птиците.

4. Да се потърсят алтернативи на принудителното асистирано хранене и ако на този етап, с цел запазване на стандарта „foie gras“, следва да се завишат критериите за прилагане на добри фермерски практики от бранша, които намаляват вредните последици за благосъстоянието на птиците - гъските могат да бъдат стимулирани към спонтанно преяждане чрез манипулиране дължината на деня и хранителен режим, състоящ се най-често от ограничения, последвани от хранене ad-libitum. Този подход евентуално би могъл да се превърне в метод за производство на угоен черен дроб, без нужда от принудително асистирано хранене.“ (стр. 14).

Според проучване на общественото мнение, проведено от агенция „Сова Харис“ от лятото на 2023 г. сред 1503 български граждани на възраст над 16 години по метода на онлайн анкета 88% от анкетирания смятат¹⁷, че принудителното хранене на птици чрез тръба в хранопровода с цел угояване е жестоко, а 84% смятат¹⁸, че същата технология трябва да се забрани. За сравнение, при подобно проучване от 2021 г. процентите са били съответно 88% и 83%¹⁹.

Тези резултати дават основания да се предположи, че публичния натиск към производителите на фоя гра в България ще се увеличава.

¹⁷ Отговорителите с „да“ и „по-скоро да“ на въпроса „Смятате ли, че насилственото хранене на птици чрез тръба в хранопровода с цел угояване е жестоко?“

¹⁸ Отговорителите с „да“ и „по-скоро да“ на въпроса „Смятате ли, че насилственото хранене на птици чрез тръба в хранопровода с цел угояване трябва да се забрани?“

¹⁹

<https://sovaharris.com/%d0%bf%80%do%be%83%87%do%b2%do%bo%bd%do%b5-%do%bd%do%bo-%do%be%do%b1%89%do%b5%81%82%do%b2%do%b5%do%bd%do%be%82%do%be-%do%bc%do%bd%do%b5%do%bd%do%b8%do%b5-%do%bf%do%be-%82-2/>

Пандемии и тяхното влияние върху бизнеса

Инфлуенцата по птиците е вирусно заболяване, като дивите птици, и по-специално водолюбивите птици, са естествени гостоприемници и резервоари за всички видове инфлуенца по птиците, поради което играят основна роля в развитието, поддържането и разпространението на тези вируси²⁰.

„Появата на вируси на инфлуенцата по птиците в Европейския съюз е свързана главно с въвеждането им чрез мигриращи диви птици като вигеони (род патици) или белобузи гъски.[...] Дивите птици пренасят вируси на инфлуенца по птиците на дълги разстояния по миграционните си пътища и отделят тези вируси чрез изпражненията и респираторните секрети, като по този начин замърсяват околната среда. [...] Непрекият контакт със замърсено земеделско оборудване и други предмети също може да допринесе за заразяването на домашните птици.“ *(пак там)*.

Икономическите последици от разпространението на високопатогенна инфлуенца при птиците са големи, тъй като са свързани с реализирането на големи производствени загуби. Те включват: ликвидиране на животни, ограничения на движението на домашни птици и продукти от тях в засегнатия район, което нарушава търговските потоци.

Хората, които са в досег със заболели животни, са изложени на риск от заразяване (освен, че могат да бъдат приносители) и въпреки че симптомите често се ограничават до конюнктивит и леки респираторни проблеми, някои вариации на вируса могат да причинят тежки заболявания.

По данни от последните години има завишени нива на зоонози при патиците, подложени на „гушене“. По информация на БАБХ случаите на епидемия от високопатогенна инфлуенца във ферми за „гушене“ през периода 2016 – 2021г. е 73, докато във всички останали животновъдни обекти за отглеждане на птици е 31. При положение, че стопанствата²¹ от останалите направления в птицевъдството са в пъти повече от фермите за гушене е видно, че последните са много по-податливи на зараза. Възможни причини за това са санитарно-хигиенни условия в последните, понижения имунитет на птиците, заради начина на отглеждане, както и естествени фактори. Общият размер на обезщетенията за периода 2016 – 2021 г. за унищожени птици поради зараза с високопатогенна инфлуенца, изплатени на обекти за „гушене“, е 7 845 057,27 лв., а за всички останали обекти, отглеждащи птици (кокошки носачки, бройлери и др.): 17 402 064,87 лева. Или над 30% от обезщетенията са за ферми, отглеждащи патици за угояване, когато делът на птиците в този тип стопанства представлява около 10% от птицевъдството.

²⁰

https://www.mzh.government.bg/media/filer_public/2022/03/02/avian_ifluentsa_qa_bg_mzm.pdf

²¹ Става въпрос за стопанства, отглеждащи над 100 птици.

Заклучение

Производството на фoa гра е нишов, рисков и високопечеливш бизнес. В България вътрешния пазар не е развит и направлението работи за износ. Този износ е тясно интегриран с основните пазари-консуматори на втлъстен патешки дроб, месо и субпродукти. Въпреки, че относителната тежест на това направление в аграрния сектор на страната е малка (ок. 1,3% по експертни оценки), то има своето специфично присъствие – България е една от петте страни в Европа, които произвеждат втлъстен черен дроб от патици и има добри позиции на международните пазари както на суров дроб, така и на различни разфасовки и готови продукти.

Въпреки това, технологията на отглеждане буди редица критики. Обществената чувствителност към хуманното отглеждане на животните все още не е толкова изострена, колкото в Северозападна Европа, но има индикации, че това се променя. От всички пет държави в ЕС, които са активно заети в сектора, България се откроява като единствената, в която не се поемат допълнителни ангажменти в посока хуманното отглеждане на животните, нито се търсят алтернативи на използваните практики. Бизнесът в XXI век е натоварен с огромни очаквания за устойчиво развитие, които неумолимо се превръщат в изисквания. Да се смята, че някой е имунизиран срещу това е илюзия. Иновациите в решения, които избягват принудителното хранене, ще се отплатят многократно на производителите и това е един възможен път на развитие на индустрията. Съществува и краен вариант, в който под обществен натиск се въведе пълна забрана за производството както е в повечето европейски държави.

Негатив за сектора е и силната му уязвимост от зоонози. Има видима диспропорция между случаите на установени зарази с птичи грип в стопанствата за гушене спрямо общия брой стопанства в птицевъдството и броят на отглежданите птици. Това засилва риска от разпространение на птичи грип в страната и поставя производителите на фoa гра под допълнителен натиск.

В допълнение, всяко селскостопанско направление следва да отговаря на целите на стратегията на ЕС "От фермата до трапезата" за осигуряването на здравословна храна на достъпни цени, максимална биосигурност, устойчивост на кризи, високо ниво на хуманно отношение към животните и намаляване на екологичния отпечатък.